Трибуна вільного українського слова на вільній американській землі

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Адреса Редакції і Адміністрації: "Svoboda", 81-83 Grand St., Jersey City 3, N. J.
Телефон: HEnderson 4-0807, 4-0237
Тел. УНС.: HEnderson 4-1016

РІК LXII Ч. 45. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, ВІВТОРОК, 9-го БЕРЕЗНЯ 1954. П'ЯТЬ ЦЕНТІВ — FIVE CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, TUESDAY, MARCH 9, 1954. No. 45. VOL. LXII.

В ПОРТО РІКО ЗААРЕШТОВАНО 6 ПРОВІДНИХ КОМУНІСТІВ

НА ОСТРОВІ ПЕРЕБУВАЄ 300 КОМУНІСТІВ; ШУКАЮТЬ ЩЕ ЧОТИРЬОХ ЇХНІХ ПРОВІДНИКІВ; ЗААРЕШТОВАНО 38 НАЦІОНАЛІСТІВ, РОЗШУКУЮТЬ ЩЕ ТРЬОХ

Сан Хуан, Порто Ріко. — З наказу порторіканського уряду заарештовано на цьому острові 6 комуністичних провідників. Розшукують ще чотирьох. На острові перебуває коло 300 комуністів, але з них приблизно тільки 100 свідомих того, до чого змагає комуністична партія. Губернатор П. Ріко Луіс Муньоз Маріц заявив, що ці арештування відбуваються згідно з законом про підривну діяльність. Цей закон ухвалено 1948 року на взір закону Смита в ЗДА. Поліція досліджує також можливість зв'язку комуністів із порторіканськими націоналістами та зв'язку членів обох партій із атентатом на Конґрес минулого тижня. Між заарештованими комуністами — Хуан Сантос Рівера, голова комуністичної партії, вишколений у Москві, а також Цезар Андрю Іґлезіяс — бувший голова комуністичної партії, Пабло Ґарсія Родріґез — партійний скарбник - правник, що закінчив освіту в Гарвардському університеті та Хуан Саез Коралес — провідник робітництва. Арештування комуністів відбулося спокійно, але націоналістичного провідника, 62-річного Педра Альбізу Кампос заарештовано після двогодинної стрілянини, під час якої націоналісти поранили кількох поліцистів. Досі заарештовано 38 націоналістів, а розшукують ще трьох. Між заарештованими дві жінки — Джейн Іґлезіяс та Консуело Бурґос де Саез Коралес — розведені дружини комуністичних провідників. Для заарештованих визначено кавцію в висоті 25,000 долярів — однакову для націоналістів і комуністів. Тільки голова націоналістичної партії Альбізу Кампос арештований без кавції, бо йому уневажнено попереднє звільнення з тюрми, де він перебував після атентату на бувшого президента Трумана. Провідник комуністичної партії Сантос Рівера видав залву після стрілянини в Конґресі про те, що його партія проти індивідуального терору, але за те, щоб Порто Ріко було самостійною державою. Комуністів заарештовано під час поліційного рейду, який провели 2,000 поліцистів. Рейдом керував шеф порторіканської поліції полковник Сальвадор Т. Роїґ.

Стан здоров'я конґресмена Бентлі все ще загрожений

Вашинґтон. — Конґресмен Олвін М. Бентлі, важко поранений під час стрілянини в Конґресі, яку вчинили націоналістичні порторіканські фанатики, ще й досі перебуває в поважному стані, хоч небезпека для його життя минула. Дирекція шпиталю повідомляє, що чотири інші конґресмени — Кліффорд Дейвіс, Бен Ф. Дженсен, — Джордж Ф. Фоллон і Кеннет А. Робертс, поранені не так небезпечно, як Бентлі, поволі видужують, хоч все ще залишаються в шпиталі.

Нащеплення пів мільйона дітей проти полію в стейтах Ню Йорк і Ню Джерзі

Ню Йорк, Н. Й. Стейтові комісари охорони здоров'я Ню Йорку і Ню Джерзі повідомляють, що цієї весни і літа плянується защепити коло 500,000 дітей проти недуги дитячого паралічу. Стейт Коннектикат ще не опублікував свого пляну. Щепитимуть тільки тих дітей, батьки яких на це погодяться. Щепити будуть сироваткою д-ра Солка. Висліди щеплення відомі будуть аж 1955 року. Ню Йорк належить до тих 11 стейтів, в яких щеплення відбуватиметься в широкому розмасі. В цих стейтах половина дітей першої, другої і третьої кляси будуть нащеплені правдивою сироваткою д-ра Солка, а решта не діючою субстанцією, але ніхто, навіть лікарі, не знатимуть, котрі діти дістануть правдиву, а котрі недіючу сироватку. Справу вияснять пізніше, коли розшифрують кодові числа на пляшечках з сироваткою. В стейті Ню Джерзі і в інших 36 стейтах та в дистрикті Колюмбії щепитимуть тільки дітей другої кляси, а діти першої і третьої кляси будуть контрольним матеріялом для перевірки, як діє сироватка і чи вона дійсно забезпечує дитину від недуги. Ця сироватка має віруси (зарazки) дитячого паралічу, вирощені на мавп'ячих нирках.. Ці віруси хемічно позбавляють можливости викликати недугу, але залишають їм властивість запобігти захворінню на дитячий параліч.

МекКарті хоче відповідати Стівенсонові

Маямі Біч, Фльорида. — Сенатор Джозеф Р. МекКарті, який приїхав сюди на відпочинок і наради з своїми помічниками, сказав, що він проситиме телевізійні станції, які дозволили Стівенсонові промовляти безплатно, щоб і йому призначили такий самий час на відповідь бувшому демократичному кандидатові на президента. Представники радіових і телевізійних станцій CBS і NBC заявили, що досі Мек Карті не звертався до них з подібною просьбою, і що вони старатимуться задовольнити бажання сенатора з Висконсіну. У своїй промові Стівенсон сказав, що сен. Мек Каті демагоґією і обманом намагається робити політику Республіканської Партії. Після Стівенсона промовляв голова Крайового Комітету Демократичної Партії Стіфен А. Мічелл, який сказав, що „республіканці хотіли б тримати Айзенгавера між ангелами і МекКарті в погані". Але демократи, сказав Мічелл, вияснять американському народові, що сам президент Айзенгавер відповідальний за все, що діє його уряд. МекКарті заявив, що Стівенсон „хитро зробив", заатакувавши його і спробувавши викликати замішання між американським народом, коли говорив про боротьбу уряду проти комунізму. Стівенсон твердив, що МекКарті захитав моральний стан армії, коли невідповідними методами переслухував ген. Цвікера. МекКарті відповів, що боротьба проти комуністів, які за 20 років урядування демократів просякли до армії, зовсім не є скандалом, а скандалом є те, що їх там прикривають і обороняють. Стівенсон твердив, казав МекКарті, що Айзенгавер буде неправий, коли не стримає боротьби проти комуністів, а я твердж, що Айзенгавер цього не зробить, і я також не залишу своєї боротьби.

ЗДА мають 161,000,000 населення

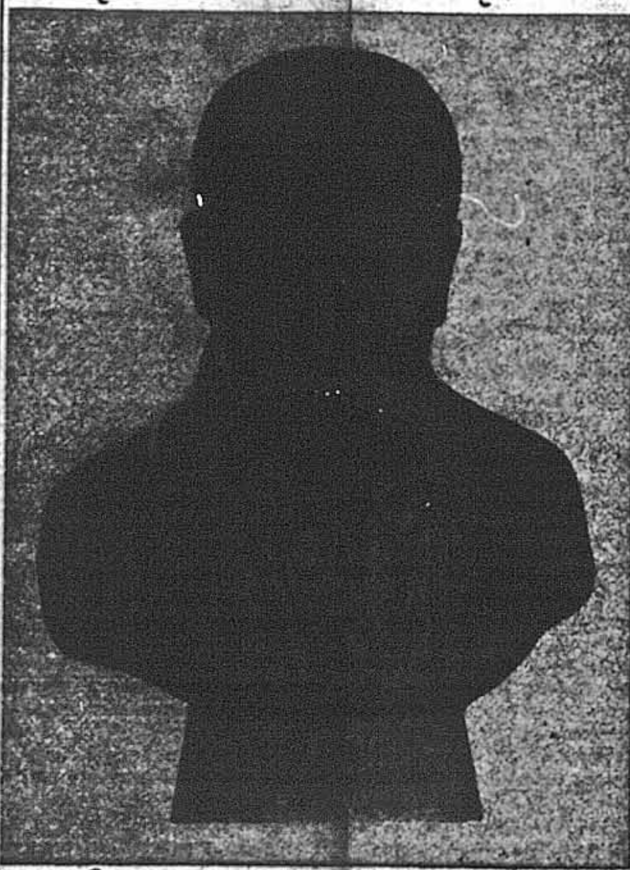
Вашинґтон. — Статистичне Бюро повідомляє, що населення ЗДА зросло до 161 міл. осіб. Це число на 9,968,000 осіб більше, як було під час перепису 1950 році. Такий швидкий зріст населення пояснюються високим числом народин, яке стоїть дуже високо в порівнянні з числом смертности. Також іміґрація спричинилася (11 відсотків) до збільшення населення, хоч в 1952 і 1953 роках вона значно зменшилася. В 1953 році число народин досягло рекордової висоти, становлячи 4,000,000 дітей. Це був сьомий з черги рік, коли число народин перевищило число 3,500,000. Смертність в 1953 році стояла на тій самій висоті, що і в 1952 році — 9.6 відсотка на 1,000 населення. „Природний приріст населення, повідомляє статистичне Бюро, досягнув у минулому 1953 році абсолютної висоти 2,438,000 осіб, що відповідає в процентовому відношенні 15.3 відсотка на кожну тисячу населення."

„Дикий страйк" вантажників у Ню Йорку має закінчитися 8 березня

Ню Йорк, Н. Й. — Голова спілки Міжнародних Вантажників у Ню Йорку капітан Вільям В. Бредлі заявив, що згідно з його переконанням, — 8 березня закінчиться „дикий страйк" вантажн. який тривав три дні, унерухомивши деякі нюйоркські причали. Бредлі заявив, що він видав наказ, щоб усі вантажни з'явилися до праці. Вантажники закінчать страйк, побоюючись судових наслідків, бо почали його всупереч законові. Правний дорадник Крайової Ради Робітничих Відносин заявив, що він звернеться до суду навіть в тому разі, якщо страйк закінчиться 8 березня, щоб потягнути спілкових провідників до відповідальности за те, що допустили цей страйк.

ГЕНІЙ УКРАЇНИ — ТАРАС ШЕВЧЕНКО

(9 березня 1814 — 10 березня 1861)

Погруддя Кобзаря, виконане різьбарем Олександром Архипенком у 1953 р.

Т. Шевченко

ЗАПОВІТ

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій,
Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий.

Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу... отоді я
І лани і гори —
Все покину і полину
До самого Бога
Молитися... А до того —
Я не знаю Бога.

Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте!

І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.

ПОСАДНИК НЮ ГЕЙВЕНУ ХОЧЕ МАТИ УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР

Ню Гейвен, Конн. — Посадник цього міста, п. Рич Лі, хоче придбати український державний прапор, щоб виставляти його на Ситі Гол кожного 22-го січня, в річницю проголошення самостійности і соборности Української Народної Республіки. В листі до п. Івана Телюка, голови місцевої філії Українського Конґресового Комітету, посадник Лі дослівно пише: „Я бажав би щоб Ви і Ваша організація придбали для мене прапор Української Народної Республіки... Я пляную виставляти цей прапор на Ситі Гол кожного року в дні 22-го січня. Якщо і постала проблема коштів, я радо дам відповідний вклад на закупно цього прапору. Якщо Ви не дасте фондів на те, щоб придбати, я зберу їх сам, бо дуже вірю в цей прапор.." Очевидно що п. Лі матиме цей прапор і не потребуватиме збирати фондів на його придбання. Мейор порушив цю справу після успішних цьогорічних святкувань Свята Незалежности і Соборности в цій громаді 22-го січня. З цієї нагоди, як відомо, губернатор стейту Коннектикат, достойний Джан Ладж, проголосив „Український День", підкреслюючи в офіціяльній декларації велике признання українському народові за його незламний дух у боротьбі за волю і незалежність. Український День був проголошений старанням голови Американсько-Української Стейтової Організації Політичної Допомоги, д-ра Василя Небелюка, та місцевих громадян.

Москва опрацювала нову політичну лінію для комуністів у ЗДА

Ню Йорк, Н. Й. — Співробітник „Ню Йорк Таймсу". Вілл Лісенер пише, що Москва опрацювала нову політичну лінію для комуністичної партії в ЗДА, так само це вона зробила вже для комуністів в інших вільних країнах світу. Ця нова політична лінія вимагає створення „народного фронту" з широких мас населення — робітників, фармерів, власників малих та середніх підприємств і навіть капіталістів. Цей обєднаний „народний фронт" мав би здійснювати в кожній країні внутрішні і зовнішні цілі світового комунізму. „У внутрішній програмі визначено такі пункти „діяльности". — 1. Ототожнювати всіх протикомуністів з „фашистами". — 2. Таврувати всі намагання викривати і ліквідувати комуністичну підривну роботу — як „меккартизм", а „меккартизм" називати американським „фашизмом". — 3. Змагати до повного затруднення робітників і службовиків навіть тоді, коли б це здійснювалось коштом інфляції. — 4. Підтримувати „боротьбу" за визволення „неґритянської нації". — 5. Просякати до обох американських партій, щоб при найближчих виборах протягувати представників „народної коаліції". — 6. Члени проґресивної і американської партії праці мали би кандидувати як „незалежні". — В зовнішній політиці програма закликає американських комуністів змагати до поборювання оборонної програми.

БОРОТЬБА З КОМУНІЗМОМ — ГОЛОВНИЙ ПРЕДМЕТ НАРАД У КАРАКАСІ

ДЖ. Ф. ДОЛЛЕС ЗГОЛОСИВ НА МІЖАМЕРИКАНСЬКІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ ГОСТРУ АНТИКОМУНІСТИЧНУ РЕЗОЛЮЦІЮ. — ПІВДЕННО-АМЕРИКАНСЬКІ ДЕРЖАВИ ХОЧУТЬ ЗАСТЕРЕГТИСЬ ПРОТИ ВСЯКОЇ ЗАКОРДОННОЇ ІНТЕРВЕНЦІЇ

Каракас, Венесуеля. — Державний секретар Дж. Ф. Доллес виголосив минулої п'ятниці на міжамериканській конференції, де радять представники 20 держав американського континенту, велику промову, присвятивши увагу передусім небезпеці комуністичної інфільтрації в життя американських держав. Він оголосив резолюцію такого змісту: „Панування або контроля над політичними установами будь-котрої американської держави збоку міжнародного комуністичного руху, який намагається перекинути на цей континент політичну систему великодержави з-поза цього континенту, становить небезпеку для суверенности американських держав, погрожує мирові в Америці і тому викликає потребу відповідної акції згідно з існуючими договорами". — Хоча в резолюції Дж. Ф. Доллеса нічого не говориться, кого саме резолюція має на увазі, є загально відомою річчю, що вона звертається своїм вістрям проти Ґватемалі, де при владі є „народний фронт" включно з комуністичною партією, яка має великий сплив на характер і напрямок політики тієї держави. Заклик З'єдинених Держав, щоб усі південно-американські держави гостро виступили проти комуністичної небезпеки, зокрема проти теперішньої ситуації в Ґватемалі, знайшов на міжамериканській конференції різнородний відгук, — як виходить з повідомлень американських часописів. Південно-американські держави — читаємо в тих повідомленнях — є антикомуністичні і їм надзвичайно залежить на найкращих господарських взаєминах з З'єдиненими Державами. Вони хочуть на цій конференції осягнути конкретні обіцянки фінансової допомоги від ЗДА. Тому не підлягає ніякому сумніву, що кожна резолюція, яку зголосить представник ЗДА, може здобути велику більшість голосів. Але водночас південні-американські держави дуже чулі на пункті своєї суверенности, — побоюються найменшої тіні інтервенціоністичних замірів збоку ЗДА і солідарні в своїй боротьбі проти використовування південно-американського терену північно-американським фінансово- торговельним світом.

Тому в усіх цих трьох пунктах більшість держав, заступлених в Каракасі, солідаризується із делеґатом Ґватемалі, міністром закордонних справ Торієльльо, який заявив у своїй промові, що Ґватемаля ставиться приязно до ЗДА, а бореться тільки з такими „визискувачами", як Американська Овочева Компанія. Деякі південно-американські держави воліли б, — щоб у резолюції було конкретно названо Совєти, як інтервенціоністичну державу, а не окреслювано загально — „міжнародний комунізм", бо це, мовляв, є справа ідеології, а не державного імперіялізму. Домініканська републіка Нікараґуа і Куба — негайно підтримали резолюцію Доллеса, а Мехіко, Уруґвай і Арґентина виступили проти неї. Сподіваються, що окремі делеґати зголосять власні поправки до тієї резолюції, якщо вона буде офіційно поставлена на денний порядок політичної комісії міжамериканської конференції.

У Парижі ведуться важливі політичні наради

Париж. — Цього тижня відбуваються у Парижі наради, що матимуть поважні політичні наслідки у зв'язку з двома найбільшими подіями міжнародного значення: Женевською конференцією, що має початись 26 квітня ц. р., і ратифікацією пакту Европейської Оборонної Спільноти, що ремілітаризує Західню Німеччину. На вівторок 9 березня заповіджено приїзд до Парижу канцлера Аденауера, на нараду з міністром закордонних справ Бідо у справі Зарщини, що все ще становить предмет спору між Францією і Німеччиною. Цю нараду підготовлять переговори між віце-міністром закордонних справ Франції Шуманом і західньо-німецьким державним секретарем для закордонних справ, проф. Вальтером Гальштайном. Вони переговорюють на базі „европеїзації" Зарщини — країни з переважно німецьким населенням і культурою, але тісно пов'язаної господарськими інтересами з Францією. Водночас у Парижі ведуться переговори з прем'єром індо-китайської провінції В'єтнаму, князем Буу Лок у справі надання В'єтнамові статуту незалежної держави у союзі з Францією. Тому, що від становища В'єтнаму величезною мірою залежить позиція Франції на Женевській конференції, вислід нарад із Зуу Лок має велике міжнародне значення.

Приготовляються до відбудови німецької армії

Бонн. — Гаролд Вилсон чільний член англійської лейбор-партії, закинув Західній Німеччині, що вона готовиться відбудувати 60 дивізій і що підготовчі заходи в цьому напрямку очолює генерал Бодо Ціммерман, який недавно публічно висловився за превенційною війною проти Совєтів з ужиттям атомової зброї. Речник західньо-німецького Уряду Оборони рішуче заперечив цьому, заявивши, що генерал Ціммерман „не має нічого спільного" з згаданим Урядом Оборони, який навіть не запрошує того генерала на наради в справі ремілітаризації. Німеччина, сказав він, не переступить у ремілітаризації передбаченого в пакті Оборонної Спільноти числа 12 дивізій. На цивільну оборону в Зах. Німеччині призначено окремо 800,000 нім. марок ($190.000) і даний центральний уряд буде встановлений у Північній Надренії і Вестфалії, де найбільш зосереджений західньо - німецький промисел.

Реорганізація комуністів у Сх. Німеччині

Берлін. — Проголошено нові зміни в організації східньо-німецького комуністичного апарату. Скасовано становище голови і його заступника в німецькій комуністичній партії, що ними були президент Пік і прем'єр Ґротеволь, а головною партійною фіґурою стає дотеперішній секретар центрального Комітету Комуністичної Партії Німеччини Вальтер Ульбріхт.

20 осіб згинули у катастрофі американського літака у Франції

Ніцца., Франція. — Внаслідок французько - американської рятункової акції знайдено 4 загинулих у катастрофі американського літака С-47, що розбився за півтори милі від Ніцци в альпійських горах. Припускають, що решта 16 осіб, які були в тому літаку, згинули, коли літак упав з висоти 1,600 стіп у засніжену долину. Рятункову акцію припинили в зв'язку з тим, що гелікоптери, які брали участь в розшуках, зрушували рухом своїх пропелів лявіни, що загрожували засипати рятункові дружини.

Аденауер просить звільнити з-під конфіскати майно німців в ЗДА

Бонн. Канцлер Західньої Німеччини Конрад Аденауер звернувся з офіційним закликом до З'єдинених Держав звільнити майно німців в ЗДА з-під конфіскати переведеної під час останньої світової війни. Цей його заклик іде по лінії резолюції, зголошеної в Правничій Комісії Сенату республіканським сенатором Дірксеном, в якій сказано, що сконфісковане майно має бути звернене його попереднім власникам, а відшкодування воєнним жертвам, що черпало фонди з того сконфіскованого майна, має бути покрите з інших джерел. Вартість сконфіскованого майна німців в ЗДА сягає 500 мільйонів дол. Сконфісковано назагал 19,106 об'єктів, серед них деякі фірми й патенти світової марки. На основі конфіскаційного акту департамент справедливости в ЗДА уневажнив був коло 200,000 авторських прав німецьких громадян і видавництв. Сенатор Дірксен покликається в своїй резолюції на те, що ці репресії проти німців в ЗДА були переведені головно на рекомендацію тодішніх двох високих урядовців в міністерстві фінансів ЗДА, Декстера Вайта і Франка Ко, які потім виявились комуністичними шпигунами.

В АМЕРИЦІ

● **Бувший президент** Геррі Труман дістав карту соціяльного забезпечення. Він одержав її на основі закону про те, що особа вільної професії, яка заробляє понад 400 долярів на рік, може сама себе заасекурувати. Як свої зайняття Труман подав: письменник, лектор і фармер, хоч фармери не підлягають соціяльному забезпеченню.

● **Головний суддя** Найвищого Суду Ірл Воррен, промовляючи у Темпел університеті в Филаделфії з нагоди посвячення нового будинку для Правничої Школи, закликав усіх правників більше часу присвячувати справі „доброго уряду". Звертаючись до 1,500 присутніх, він казав, що правники свідоміші ваги доброго уряду для країни, ніж інші групи населення, і тому повинні дбати про те, щоб тільки найкращі одиниці займали вищі становища і дбали про пошанування права.

● **Дім Марка Твейна** в Ню Йорку, згідно з новим плянуванням мають розібрати. Торговельна Палата Ґрініч Віліджі хотіла була зібрати 70,000 долярів і купити цей дім, щоб не допустити до його знищення, але зібрала тільки 15,756 долярів і таким чином не могла врятувати дому славного гумориста.

● **Фірма Дженерал Моторс** в 1953 році мала рекордове число робітників 551,095. Попереднього року число робітників цієї фірми становило 458,680. В 1953 році виплачено платні робітникам 2,626,302,048 долярів, а 1952 року — 2,020,536,713.

● **Департамент торгівлі** повідомляє, що експорт товарів із ЗДА становив у січні ц. р. 1,075,000,000 долярів — на 20 відсотків нижчий як у грудні минулого року. Імпорт товарів у січні виносив тільки 825,000,000 долярів — на 9 відсотків менше як в грудні минулого року.

● **Голова Крайового** Комітету Республіканської Партії Ліонард В. Голл заявив, що це є безглуздям говорити про розбиття його партії в зв'язку з деякими непорозуміннями між окремими партійцями. Не називаючи нікого на ім'я, він твердив, що існує „господарська п'ята колона", яка хотіла б соціялізувати цю країну.

В СВІТІ

● **Людвіґ Вайс**, голова східньо-німецького бюра міжзональної торгівлі у Франкфурті, був фактично шпеґуном на комуністичній службі. Його арештували й засудили на 4 роки в'язниці за намовляння американського вояка продати йому військові таємниці.

● **Винстон Черчил**, промовляючи в одній англійській окрузі, прославляв заслуги консерватистів в ділянці поліпшення харчової ситуації Англії. Влітї цього року остаточно припиниться пайкування харчів, пересічні ціни на харчі менші, як були рік тому.

● **В Ірляндії** буде розв'язаний парлямент і відбудуться нові парляментські вибори — заповів ірляндський прем'єр Де Валера, партія якого зазнала поразки при додаткових виборах у двох округах. Теперішній уряд втратив більшість у парляменті.

● **Московська „Правда"** принесла в роковини смерти Сталіна велетенський портрет померклого „сонечка" і велику передову статтю із славословл'ям його „безсмертних заслуг" для комуністичної партії. В статті „Правди", як і в подібній статті, вміщеній в „Ізвєстіях", не згадується жадного іншого совєтського достойника, крім Леніна.

● **Прем'єр** націоналістичного уряду на Формозі Ченґ заявив, що він не вірить в успіх Женевської конференції, яка буде лише втратою часу для західніх альянтів і ще одною пропаґандивною трибуною для комуністів.

● **У Болгарії** ще один комуністичний достойник попав в неласку: Карло Люканов, віцепрем'єр і міністер освіти, колишній довірений чоловік Сталіна в Болгарії, не попав у політбюро комуністичної партії і буде „вичищений".

СВОБОДА SVOBODA
Український щоденник UKRAINIAN DAILY

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

Entered as Second Class mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J., on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає і не зобов'язується повертати незамовлені матеріяли.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

140-РІЧЧЯ УРОДИН ГЕНІЯ УКРАЇНИ

Панько Куліш назвав Тараса Шевченка — „Небесним Світильником". Таким був Шевченко в очах сучасників, таким він є для українського народу й сьогодні. „Кобзар" Шевченка є й нині в Україні під червоною Москвою „воскресною трубою", так, як був ним за царату. Це і причина, чому в Совєтах за останні десятки років було так багато „чисток" серед „шевченкознавців" і то навіть серед 100-процентових комуністів. Бо навіть Кремлеві не легко „вичистити" твори Шевченка з їх правдивого змісту, зокрема там, де мова про те, хто, коли і як розпинав Україну, чи тих, що допомагають „Матір катувати", або співають „про Матрьошу, про Парашу, радость нашу", чи славлять „ідола святого". Царський жандарм, граф Орлов, бодай був настільки чесний, що правдиво передав цареві український, волею овіяний дух поезій Шевченка, підкреслюючи, що саме найнебезпечніше для російської імперії. Тому саме під запропонованою гр. Орловим карою, цар-сатрап власноручно олівцем дописав: „Під найгостріший нагляд, із забороною писати й рисувати", що ми вважаємо, цілком справедливо, великим злочином.

Алеж не важко відгадати, що то було б з Шевченком, коли б він жив в часи Сталіна чи Маленкова! Пізнати це можна по тім, що робили й далі роблять з Шевченком у Совєтах, де йде „боротьба за марксо-ленінське шевченкознавство", чи коли читаємо в московській „Правді", що в поезії Шевченка „відтворені ідеали російської демократії 60-их років", що Шевченко — „учень" Герцена, Чернишевського чи Добролюбова, або, як пише „Радянська Україна", що „великою, полум'яною була любов Тараса Шевченка до геніяльного російського народу", що він „з життєдайного джерела російської культури жадібно вбирав у себе все найкраще, що створив геній російського народу" та що „великі російські революціонери-демократи були найближчими ідейними друзями Шевченка". На ту тему знайде читач дещо більше на іншому місці нашого часопису, включно з фальшуванням відношення Шевченка до Богдана Хмельницького та „з'єднання з братнім російським народом". Згадуємо про це тільки тому, щоб зазначити, що живий Шевченко був страшним білому цареві в Петербурзі, а мертвий ще страшніший червоним царям у Москві.

Святкуємо уродини Шевченка не в Україні під червоною, московською диктатурою, а на вільній землі з „праведним законом Вашингтона", як писав поет. Всі ми знаємо правдивого Шевченка, живемо його духом і віримо так, як написано в „Книзі битія українського народу", що прийде час, коли про Україну скажуть всі язики: „Ось камінь, що ним погордили будівничі, він став у голову угла". Також знаємо, чого вимагав Шевченко не тільки від тих, що в Україні „сущі", але й від тих, що опинились поза Україною. Знаємо, що „каменем" (Україною) „погорджують" ще далі „будівничі" нового світу, і то навіть тут, в країні „праведного закону Вашингтона", за яким так тужив Шевченко вже тому понад 100 років. Навіть і тут ще домінує протиукраїнська пропаганда! І в такий час нам, дітям Шевченка, яких тут майже мільйон, доводиться „просити" фондів, щоб видавати документи про мучеництво українського народу, чи навіть про фальшування Кремлем самого Шевченка, бо самі ми не можемо зібрати між собою фондів на таку працю! Краще не питати і про таке, як розвивається тут наша література, чи культура взагалі, як є з мистецтвом, театром, бандуристами, як є з українською книжкою і газетою, чи як є з українською бібліотекою чи з українським музеєм?

Пам'ятаймо, що як не маємо зв'язку з рідним краєм, то найкращим зв'язком є таки далі Шевченко з своєю наукою, а як хто шукає національно-політичної й соціяльної мудрости, то цілком певно знайде багато з неї хоч би в „Посланії". Це вистачальне, щоб ми зрозуміли, хто наш ворог і що нам, поза Україною, треба робити, щоб — як прийдеться вертати в Україну — не вертати з порожнім, з неславою, чи з великих слів великою силою. До того також і тут є шашелі, що „гризуть, жеруть і тлять старого дуба", що діють на шкоду українського народу та його боротьби за волю. Це теж накладає на нас обов'язок подвоїти роботу і посилити ширення правди про Україну. Щоб це виконати, треба між нами Шевченкового „единомислія" і „братолюбія". Просив його у Бога сам Шевченко, просім того самого й ми нині, як згадуємо великого Сина України.

ІНШОЇ ДОРОГИ НЕМАЄ

Принципи, що на них побудовані ЗДА, без сумніву, стоять вище від принципів Сходу, втілених у російський большевизм. На жаль, з історії знаємо, що сама справедливість і моральність принципів не забезпечували їм перемоги. До цього завжди треба ще відповідних сил. Та й це ще не все. Треба вміти наявні сили якнайкраще використати. Властне ми маємо змогу бачити, як большевицький бльок, стоячи під багатьма оглядами позаду Заходу, вмілими маневрами, використанням слабостей і помилок противників, здобуває позиції. І це змушує застановлятися. Тим більше, що сьогоднішня доба є добою напруженої динаміки занику традиційних потуг, появи щораз нових сил і нарешті добою зрушення цілих континентів, рас і народів. В такій добі завжди можливі несподіванки. Історія нашої земної кулі знає багато випадків, коли з тих чи інших причин наймогутніші країни світу давали себе випередити. Найбільша небезпека для них була тоді, коли вони, заколисані своєю всепотужністю, переочували розвиток подій, або самопевні легковажили противників та давали їм час і змогу вбитися в сили.

Ми знаємо, що одним з найважливіших чинників переваги Заходу над Сходом є промислова потужність Заходу. Промислова потужність ЗДА ставить в тіні всі здобутки СССР і сателітів, разом узятих. Але це є стан на сьогодні. Тенденції розвитку показують гірше. Не зважаючи на те, наскільки статистичні дані СССР відповідають правді, безсумнівним фактом є, що процент зросту індустрії в СССР і сателітних країнах куди більший, ніж процент зросту в будь-якій країні Заходу. Це некорисне відношення особливо видно в основних галузях промислу: видобуванню копалин, металюргії, енергетичній промисловості, машинобудівництві. Але на цьому не кінець. Є ще інший відтинок, на якому перевага Росії і всього большевицького бльоку є вже занадто значною та ще й з року на рік драматично зростає. Мова йде про число населення, яке сьогодні обняте системою цього бльоку, та про його щорічний приріст. Бльок цей на сьогодні захопив коло вісімсот мільйонів людей, що творить більше, ніж третину людського роду. Кількість народин там щорічно на пару мільйонів перевищує число народин в країнах Заходу. Певно, що число не завжди перерішує, що інтелектуальна і організуюча перевага людини західнього типу над східньою є немала. Але ми також знаємо, що протягом одного покоління, іноді кільканадцяти років можна під цим оглядом у великій мірі перевиховати населення. Зокрема, коли йде про вишкіл технічних кадрів. В цьому напрямі бачимо розпучливі зусилля большевицької системи. Сотнями тисяч щороку включають підсовєтську молодь обох статей в найрізнорідніші ділянки технічного вишколу. Державно-партійна машина всіми мірами тиску впливає на зміцнення цього процесу. Це роблять в СССР, а за ним і в інших сателітних країнах. Через приспішений вишкіл технічних кадрів відбувається масове пересування кваліфікованих і вишколюваних людських сил з одної країни в другу. Це вже не спроби, а перекидання десятків тисяч молодих людей з країни в країну, з Азії в Европу й навпаки.

Це все вказує, з якою напруженою енергією східній бльок намагається зменшити технічну перевагу Заходу. І властне тому треба сказати, що час працює в некористь Заходу. Кожен рік, кожен місяць миру, подаровані большевикам, дають їм змогу ще міцніше закріпитися. І вони роблять усе, щоб відсунути конфлікт, щоб зудар, який скорше чи пізніше мусить прийти, перенести в якнайдальше майбутнє. Тим часом вони наполегливо й пляново намагаються приспати, або впрягти в свої інтереси всі ті відосередні сили, які існують на терені поневолених народів в СССР і сателітів.

В обличчі цього політика ЗДА і цілого Заходу в особливому положенні. В тій ситуації політика визволення є єдиною дорогою. Очевидно, політика визволення ділами, а не словами, декляраціями. До неї немає ніякої альтернативи, немає іншої можливости. Всяка інша дорога є шкодою для себе самого, є очевидним збільшуванням большевицьких шансів. Політика визволення в ніякому разі не є якоюнебудь екстраваґанцією чи люксусом для цілого Заходу, а в тому числі й для ЗДА. Для цієї країни є вона такою самою життєвою конечністю і такою самою єдиною дорогою, як для всіх інших вільних і поневолених большевиками народів. Політика визволення в ніякій мірі не обмежується до тримань скількох-там дивізій у загрожених большевиками країнах.

А як же дивляться на цю справу на Заході? Бо мабуть з українського боку небагато нового можна в цій справі додати: українська преса, українські діячі постійно вказують на недомагання на цьому відтинку, на небезпечні ілюзії, на повний брак політичного реалізму, а насамперед на брак до кінця продуманого пляну дії. Не треба далеко йти: два тижні тому закінчилася конференція чотирьох міністрів в Берліні. Як знаємо з преси, секретареві Даллесові дано одне завдання в зв'язку з конференцією: добитися, щоб справи залишилися на тому місці, на якому вони були до того часу. Очевидна річ, що така постава мусить неминуче довести до відступу, бо ніхто ніколи не задержав і не задержить на місці розвитку подій. А вимовним доказом цього відступу є всі ті чергові конференції, що їх породила і ще породить Берлінська конференція-матка.

Структура, закони й традиції Заходу, а передусім цієї країни є такі, що публічна опінія, думки й прагнення широких верств населення грають преважливу ролю в творенні й переведенні в життя міжнародно-політичних концепцій. Тому сьогодні мабуть немає важливішого завдання для всіх органів публічної інформації й освідомлення, як з'ясувати небезпеку положення; з'ясувати, що політика визволення не є ніякою ласкою для когонебудь, ніякою добродійністю, що є вона єдиною дорогою для цієї країни, і немає до неї ніякої альтернативи.

яг.

Д-р Дмитро Бучинський

ШЕВЧЕНКО Й ЩЕПКІН

З письменницькою спадщиною Шевченка, а саме з його безсмертними „Неофітами" й „Щоденником", зв'язане ім'я Михайла Семеновича Щепкіна. Йому присвятив „Неофіти", а в „Щоденнику" найтеплішими словами згадує його поет шістьма окремими замітками.

Виходить ясно, що Щепкін, разом з кількома десятками висококультурних, високоосвічених і високоморальних людей, належав до близьких приятелів нашого поета, чи, інакше кажучи, всі вони становили орбіту, в якій Шевченко добре себе почував і мав про що говорити. Коли б ми мали окрему студію про всіх тих людей, знали докладно їх життя, їх звички, а найважливіше їх духовість, яка зв'язувала нашого поета з ними й навпаки — тоді напевно ніколи в наших, навіть поважних літературознавців і критиків не виривалися б крилаті фрази про малу освіту Шевченка, про його письменницьку неграмотність, про його, такби мовити, духове приниження, мовляв: мусів хилитися до мужиків, бо не вмів обертатися в сальонах московських столиць.

Такі й їм подібні твердження тяжко кривдять Шевченка й абсолютно не є згідні з правдою.

До Шевченкових приятелів, — а треба знати, що він їх собі добирав дуже обережно, — належить також Михайло Щепкін, що був дуже помітною постаттю в московських сальонах, найбільший актор-артист, що його не мала московська сцена до його появи, а дуже мало було таких по ньому, щоб перевищували його мистецтвом і багатством духовости.

Як Шевченко був геній-поет, так Щепкін був геній-артист і основоположник реалізму на московській сцені, на якій до того часу панували, кажучи нашим терміном, пиворізи й комедіянти ярмаркових театрів.

Чим був Щепкін для Шевченка і Шевченко для Щепкіна, про це читаємо в листі Шевченка до графині Анастасії Толстої (від 2. 1. 1858): „24-го (грудня, за старим стилем) приїхав до мене (у Нижній Новгород, де Шевченко звільнений з Новопетровської кріпости, жив під наглядом поліції, чи як сам казав: „на волі, як собака на прив'язі", без права виїзду, ДБ.) гість з Москви. Хто ж би то міг бути, подумаєте, той дорогий гість, що не дав мені написати ні одного рядка? То був ні менше, ні більше, а наш великий старець Михайло Щепкін. Який же старець? За чотириста верстов (427 кілометрів) приїхав відвідати давно небаченого друга. З ним почував я себе не на сьомому, а на вісімдесятому небі. Що за жива, свіжа, поетична вдача! Великий артист і велика людина! З гордістю кажу, що він мій найніжніший, найщиріший друг. Я безмірно щасливий!"

Московський дослідник життя і праці Щепкіна, С. Дурилін, без упередження пише, що „великого поета й великого артиста зв'язувала ніколи незгасаюча, найніжніша любов „до рідного краю, до України милої!"

Коли Шевченко заприязнився з Щепкіним не відомо, але вірш „Заворожи мені, волхве . . .", написаний 1844 року й друкований за життя поета, був присвячений якраз Щепкінові, що означає, що вони вже тоді були щирими приятелями. Згаданий Дурилін твердить, що ще до особистого знайомства, що відбулося десь 1843 року, Шевченко любив Щепкіна, а Щепкін знав напам'ять цілого „Кобзаря".

Поет називав артиста „доброю козацькою душею, завжди молодою, як душа дитини".

В історії життя обох було багато спільного, але найбільше єднали приятелів спільна й палка любов до України та їх великі християнські душі. Без усякого сумніву, спільна доля часто єднає людей, але коли їх зв'язує духова єдність, то вона сильніша від змінливої долі. Ця саме духовість зв'язувала Шевченка й Щепкіна дуже тісними нитками величної дружби.

Поета й артиста єднали: епоха нагая та заслання, їх кріпацьке походження, але основними нитками тієї дружби було: українське походження Щепкіна, щире християнське й українське серце обох, наповнене любов'ю до ближнього, до народу й Батьківщини.

Михайло Щепкін народився 6 грудня 1788 р. в селі Красному, на Курщині. Рід Щепкіних український і українцем актор почував себе все життя. Прадід його, священик, був переведений на Курщину, де „одного ранку... проснувся кріпаком, хоч заснув вільною людиною", а батько був невільником графа Волькенштайна, помосковщеного німця, як Шевченків Енгельгардт.

Михайло змалечку виступав на сцені домашнього театру графа, а на сцені правдивого тодішнього театру виступив уперше в Курську 1805 року, заступаючи актора Арсп'єва в п'єсі французького драматурга Мерсьє „Зоя", в ролі Андрія листоноші.

Кар'єру свою Щепкін почав в українських театрах, а саме в Полтаві, де запізнався з письменником І. Котляревським і губернатором князем Репніним, що оцінили талант актора й почали перші заходи для його звільнення з кріпацтва. Тут повторилася така сама історія, як пізніше в житті Шевченка. Волькенштайн використав акторську славу свого раба й зажадав за його волю 8,500 рублів. Щоб змусити князя Репніна погодитись на ціну, почав торги за „душу" Щепкіна з відомим тоді жорстоким авантюрником графом Каменським. Подібна інтрига була також при викупі Шевченка. Волю Щепкінові 1818 року купили Репнін, Кочубей, Котляревський та інші наші патріоти з Полтави й околиці.

1819 року Щепкін грав ролю виборного Макогоненка в „Наталці Полтавці" про що згадував ціле своє життя зі сльозами на очах; 1842 року грав головну ролю в Квітчиній комедії „Шельменко денщик". де „говорила моя душа й моє серце" — як пригадував сам артист. Він хотів залишитися на рідній землі й служити рідному театрові, але в Україні не було ще такого театру, де актор міг би заробити на прожиток для себе й своєї родини.

Слава про Щепкіна вже 1820 року докотилась до Москви. В Україну примчав директор і драматург М. Загоскін і запросив Щепкіна в Москву, де він виступив 29 вересня 1882 р. в комедії самого Загоскіна „Ґаспадін Баґатонов" і зараз же після того був заанґажований в Московському Імператорському Театрі „на сто літ, щоб лише стільки прожив", як висловився директор Загоскін при підписанні „контракту.

Так пропав для нашої сцени й театрально-драматичної культури великий артист, що „був учителем не тільки для акторів, серед яких виховав цілу реалістичну школу, а й для цілого ряду московських драматургів, між якими є також Гоголь, що приглядаючись уважно грі Щепкіна писав і творив з нього типи до своїх комедій; а Антін Антонович, городничий у „Ревізорі" — це спільна тонка студія Гоголя і Щепкіна.

„Театр для актора — це святиня, навчав Щепкін. — Твоє життя, твоя честь — все безпосередньо належить до сцени, якій ти себе віддав. Будь уважний до своєї святині. Або, будь правдивим жерцем, або забирайся!"

Цього жерця ми втратили, а він так дуже хотів працювати для рідного мистецтва. Він зів'яв для нас і тому, може навіть несправедливо, згадуємо в словничках до Шевченкового „Кобзаря": „визначний драматичний артист московського театру, походив з українських кріпаків, приятель Шевченка".

На Щепкінові не кінчилось тоді, не кінчиться й тепер.

Він ще під кінець свого життя мріяв улаштуватися десь в Полтаві або Харкові, напрошувався директорам театрів, але безуспішно. Він відчував поклик рідної землі, вона його манила до себе. Ще кілька місяців перед смертю він шукав для себе місця в Україні і в тій подорожі спостигла його смерть в Криму, в Ялті, на 75 році життя. Помер Щепкін 23 серпня 1863 року, переживши на два з половиною роки свого молодшого друга Шевченка.

(Закінчення на сторінці 3-тій

Т. Шевченко

РОЗРИТА МОГИЛА

Світе тихий, краю милий,
Моя Україно!
За що тебе сплюндрували,
За що, мамо, гинеш?
Чи ти рано до схід сонця
Богу не молилась?
Чи ти діточок непевних
Звичаю не вчила?
— „Молилася, турбувалась,
День і ніч не спала,
Своїх діток доглядала,
Звичаю навчала.
Виростали мої квіти,
Мої добрі діти, —
Панувала і я колись
На широкім світі.
Панувала . . .

О, Богдане,
Нерозумний сину!
Подивись тепер на матір,
На свою Вкраїну,
Що колишучи співала
Про свою недолю,
Що співаючи ридала,
Виглядала волю! . . .
Ой, Богдане, Богданочку!
Якби була знала —
У колисці б придушила,
Під серцем приспала!
Степи мої запродані
Жидові, німоті;
Сини мої на чужині,
На чужій роботі;
Дніпро, брат мій, висихає,
Мене покидає,
І могили мої милі
Москаль розриває.

Нехай риє, розкопує,
Не своє шукає . . .
А тим часом перевертні
Нехай підростають,
Та поможуть москалеві
Господарювати,
Та з матері полатану
Сорочку знімати!
Поспішайте ж, недолюдки,
Матір катувати!"
Начетверо розкопана,
Розрита могила . . .
Чого вони там шукають?
Що там схоронили
Старі батьки?
Ех, якби то . . .
Якби то знайти те,
Що там поховали,
Не плакали б діти,
Мати б не ридала!

П. Василенко

ШЕВЧЕНКО І ПЕРЕЯСЛАВ

(1)

Теперішнє бучне святкування Москвою свого кривавого тристалітнього панування над Україною набуло характеру галасливої пропагандивної кампанії, що має на меті зберегти цілість розхитаної московської імперії. Московські окупанти вживають усіх заходів, що довести українському народові, яке щастя приніс йому Переяслав триста років тому. Большевики несамовито фальшують історію України, цілком замовчують договір Богдана Хмельницького з Москвою, трактують цю історичну подію як „возз'єднання" українського народу з „братнім російським народом" в одну державу, твердять про „прогресивність" цієї історичної події. Українські письменники [illegible] під диктат окупанта змушені писати романи, поезії і [illegible] фальшують історичні події, показувати це трагічне своїми наслідками „возз'єднання" як найбільше щастя українського народу, малювати катів українського народу як якихось ангелів-оборонців українського народу. Над усім домінує мотив „допомоги" „старшого брата", мотив ласки і любови цього „старшого брата". А „меншого брата" примушують бути вдячним за це „визволення", примушують бути „щасливим".

Останнім часом до цього пропагандивного воза московського чорносотенного єдинонеділимства запрягли і Шевченка. Всупереч ясно і недвозначно виявленій твердій позиції Шевченка, всупереч його різкому засудженню Переяславської угоди, большевицькі фальшівники намагаються довести, що і Шевченко був прихильником горезвісного „возз'єднання".

До 1951 року підсовєтські критики і літературознавці в питанні „Шевченко і Переяслав" визнавали, що Шевченко був проти Переяславської угоди, себто проти приєднання України до Москви.

А. Річицький у своїй статті „До проблеми нації у Шевченка" („Літературний Архів", 1-2, 1930, ст. 8-24) писав, що Шевченко картає Хмельницького за те, що він не довершив національного визволення України, а, „зрадивши революцію, поїхав у Переяслав Москві присягати". А. Річицький цілком вірно відзначив ставлення Шевченка до Мазепи: „Шевченко з усією силою своєї ненависти став проти перемоги Петра I над Мазепою, проти „собак Петрових". В 1930 році проф. О. Багрій у своїй книзі „Т. Г. Шевченко. Том I Оточення, мотиви творчости, стиль" (1930) ще міг писати цілком об'єктивно таке пояснення головної ідеї Шевченкової поеми-містерії „Великий Льох": „Шевченко вірить, що ця церква-домовина, себто Переяславський договір, розвалиться, і з-під руїн встане вільна самостійна Україна, яка розвіє тьму-неволю, засвітить світ правди і дасть можливість своїм дітям помолитися на волі. Це провідна ідея для розуміння містичного твору поета". (80 стор.).

Року 1934 вийшов „Кобзар" Т. Г. Шевченка за редакцією А. А. Хвилі і Є. С. Шабльовського. Майже до кожного твору подано докладні примітки-коментарі. В примітці до поезії „Стоїть в селі Суботові" читаємо такі рядки: „Шевченко висміює сучасних йому великодержавних російських і українських поміщицьких істориків, які доводили в своїх працях „издревле принадлежность земель Малой России к единой русской Богом хранимой земле, скипетром самодержавным осененной". Ще Катерина II дала наказ „искоренить развратное мнение, по коему поставляют себя народом от здешного совсем отличным" . . . Україна, Естонія, Фінляндія та інші країни. „Малая Россия, Лифляндия — суть провинции, которые правятся конфирмованными им привилегиями... Сии провинции, также Смоленскую, надлежит легчайшими способами привести к тому, чтобы они обрусели и перестали глядеть, как волки в лесу." Наводячи ці цитати, коментатори різко виступають проти Переяславського договору 1654 року і називають його в примітках „запроданням України царській Москві".

Року 1939 в російському перекладі вийшов „Кобзар" Т. Г. Шевченка. В примітках ми читаємо, що „Шевченко под влиянием националистических историков Украины относился к этому событию (Переяславському договору П. В.) неґативно" (683 сторінка). Року 1949 в примітках до російського перекладу „Кобзаря" зазначено, що Шевченко „под влиянием националистических историков неправильно оценивает историческую роль Богдана Хмельницкого" (Примітка до „Великого Льоху"). В українському виданні творів Шевченка (1949) в трьох томах це дражливе питання навіть не згадується в коментарях.

Отже до 1949 року включно в питанні про ставлення Шевченка до знаменитого „возз'єднання" (тоді ще воно називалось „приєднанням"!) в совєтській критиці і літературознавстві панував один погляд: ШЕВЧЕНКО НЕҐАТИВНО СТАВИВСЯ ДО ПЕРЕЯСЛАВСЬКОГО ДОГОВОРУ. Року 1950 вийшов „Кобзар" Шевченка українською мовою. У цьому виданні ніде не було зазначено, що це тільки вибрані поезії. Зовнішній вигляд книжки був такий, що кожному здавалося, що це повний „Кобзар". Але при уважному розгляді книжки виявилося, що тут відсутні такі твори: „Розрита могила", „Суботів", „Великий Льох", „Іржавець", „Якби то ти, Богдане п'яний" і т. д., себто всі ті твори, в яких Шевченко виразно виявив своє неґативне ставлення до Москви, до Переяславського договору і прихильність до Мазепи.

Останні три роки — роки 1951-1953 це роки нечуваної московської шовіністичної пропаґанди, це часи брутального русотяпського розгулу московських фашистів. Тяжкий московський чобіт придавив і розчавив усе живе і творче. В усій СССР, тюрмі народів, настала доба „ментісайду", себто масового винищення людської душі, людського розуму, людської думки. Вся літературна наука, вся історія літератури, вся методологія літератури звелась до кількох стандартних, декретованих партією положень: 1. кожен письменник, що його ще терплять большевики, є виразник сучасної ідеології московського фашизму і шовінізму; 2. цей письменник є продукт „благотворного впливу передової російської літератури"; 3. цей письменник гаряче любив Росію і „великий російський народ"; 4. цей письменник став письменником тільки завдяки „допомозі старшого брата"; 5. цей письменник ненавидить Европу і Америку. Ці п'ять основних положень становлять альфу і омеґу всієї сучасної підсовєтської „літературознавчої методології". Тому то щоб не писав письменник, всю його писанину незалежно від її змісту треба розглядати як вираз цих основних п'яти положень. Так і роблять всі сучасні большевицькі критики та літературознавці, бо інакше до „ментисайду" буде долучений „геносайд" — себто масове фізичне знищення інакодумаючих.

І тому то недивно, що Євген Кирилюк змушений писати такі нісенітниці, що їх інакше не можна розглядати як патологічні явища, як психоз.

Олена Кисілевська

НА ТАРАСОВІЙ МОГИЛІ

(Спомин з 1905-го року)

На Тарасову мигилу! Хто ж не зрозуміє цього радісного зворушення, з яким ми в цю дорогу вибиралися? Хоч з того часу стільки років минуло, а мені перед очима наче живий той ясний літній ранок, коли ми на пароплаві „Імператор" випливали з київської пристані зпоміж лісу суден та безлічі дрібних човнів, що збитою лавою розмістились перед стаційним будинком.

Пароплав суне повільно, тихо. Перед очима пересувається у ранніх соняшних проміннях Володимирська гора, Купецький сад, царський парк, ген видніє Аскольдова могила та високі вежі церкви і дзвіниця Лаври. Старий Київ з золотоверхими церквами, з резнобарвними будівлями, з яскравими дахами та густими зеленими садами, помаленько, наче відсуваючись, зникає з-перед очей. Минаємо й київські передмістя та поблизькі села і випливаємо у чисте поле.

Правим боком Дніпра горбки вкриті темним лісом, зрідка спускається до води балка; осель майже не видно, скрились за горами. Лівий беріг — це безмірна рівнина, поросла буйною травою або зеленим збіжжям.

Наче в задумі над своїм славним минулим Дніпро пливе поважно, що майже не видко, в який бік котяться його хвилі. Незвичайні посухи обнизили воду, поробились мілини, повиринали жовті острови, десь-де ріка поділилась та пливе трьома - чотирма рукавами. Через те плавба йде повільно; пароплав з трудом находить потрібні йому глибокі місця; а нам аж зависно дивитись, як маса дрібних чайочок перепливає попри нас прудко, тільки весла мигають та бризкають білою піною.

Посуха, брак води у Дніпрі — це головна тема розмови між подорожніми. Молодий, рижий батюшка в жовтій рясі, з кіскою заплетеною зеленою биндочкою, впевняє іншого, що своє буйне волосся заплів аж у дві коси та зв'язав до купи неозначеної барви стьожкою, що за його дитячих років Дніпро виглядав широкий як море, другого берега трудно було доглянути, а тепер часті посухи висушили воду та відсунули її геть від зелених прибережних лугів. Нам він і тепер імпонує своєю величиною; здається, майже такий широкий, як Дунай.

Хоч між поторожніми певно не бракує „малоросів", всі довкола говорять по-російськи, а ми одні своєю українською мовою звертаємо на себе увагу. Якась цікава міщаночка таки не втерпіла, щоб не поспитати, звідкіля ми, що говоримо „по-хахлацьки".

— А у вас хіба ніхто так не говорить? — питаю.

— Чому ні? Але ця мова так ніби для домашнього обходу, до прислуги, для робочих; а пани її не уживають.

Покищо лишаю в спокою моїх товаришів дороги з їхньою „панською" мовою, а сама тону ціла у гарній природі, що приманчиво красується над берегами. Якраз минаємо прегарний зелений луг з шовковою смараґдовою травою. Накраю густий лісок; високі дерева кладуть свої довгі чорні тіні. Так хотілось би покинути розпалений сонцем пароплав, перебігти босою ногою цей свіжий аксамітний килим, скупатись у Дніпровій воді, а опісля лягти під кущиком ліщини та снити, снити на яві, — слухати таємного шепоту Дніпрових хвиль.. Може приснилась би колишня доля, може причувся би вільний козацький спів, загомоніла б рідна мова, рідна пісня . . .

Минаємо зупинку за зупинкою: ось Трипілля, Стойки, Ржичів, Ходорів, Неділя, — тож у кожній пристані стрічає нас багато народу — цікавого видивитись на пароплав. Синіють широкі шаравари хлопців, біліють мережані квітками сорочки жінок, червоніють намиста, наче сміються весело розкішні вінки та стрічки на головах дівчат. Щось дивно-рідного, знайомого для нас у цім народі і його мові. Хвилями здається, що це не перший раз нами зустрінуті дійсні селяни, а знайома нам театральна дружина з вистав Карпенка Карого.

На одній з останніх зупинок прибиваємо до берега майже в чистім полі. Замість містка з нашого пароплава кидають до берега вузьку дощечку, а по ній сходить від нас кілька мисливих із своїми собаками. Зате дістаємо двох студентів університету. Один високий, дужий, з великою головою, вкритий ясною, буйною чуприною; другий менший, молодший, з гарним ніжним, майже дитячим личком. Мундури їхні вилиняли, шапки ледве-ледве нагадують приписану форму й барву; але проте рухи їх певні, енерґійні, на устах голосна українська мова. Ах, милі хлопці! Які ми вам вдячні були за сам звук нашої мови! Так дивно було їхати славним запорізьким шляхом, не чуючи довкруги рідного слова . . . Аж ось діждалися.

Не треба й казати, що ми скоро познайомились, і на милій розмові швидко зійшла решта недовгої вже дороги.

Коло четвертої години доїхали до Канева. Скажу мимоходом, що це мале, жидівське містечко, де навіть картки з Тарасовою могилою годі дістати. Могили з пристані не видно, вона скрилась за третім горбком, і треба ще дві-три верстви переїхати чи перейти, щоб до неї дістатись.

Коли ми лишили корабель і стаційний будинок, опинилися серед юрби перекупнів, що тут завели справжній базар з усяким добром. Молоко, бублики, навіть пахучі свіжі ягоди у плетених з кори коробонках — все можна дістати. А за перекупками, кільканадцять сільських возиків чекають на гостей. Хмара малих човнів злегка колишеться при березі; їх керманичі зараз нас обскочили: „Може на Тарасову гору? Пожалуйте, бариня!" А поки ми щонебудь відповіли, тут уже й візники з батогами в руках продираються через юрбу до подорожніх зі своїми пропозиціями.

Постановляємо поїхати возом. Вибирати екіпаж нема чого: всі вони одинакові, простенькі, запряжені одним або двома малими кониками. Але з візників впадає нам в очі симпатична постать старого міщанина, що бритою бородою вказує на українське походження. Без торгу годиться за кільканадцять копійок перевести нас на могилу, пождати і знову відвезти до міста, або до пристані.

— Тут усі знають дорогу на Тарасову могилу? — починаємо розмову з нашим товаришем.

— Якже не знати? Адже день-в-день когось возиться. Як сухо, як ось тепер, то долиною, лугами; а болото, то верхом горою дорога провадить.

— Хіба ж так часто народ навідується?

— Як літо Боже, щоднини люди їздять, або й пішки ходять з Канева та з подальших сторін.

— Чого ж вони там ходять?

Візник поглянув скоса, а далі, хвильку помовчавши: „Гарно видно звідтам, то Канівці люблять іти на Дніпро дивитись, а дальші — може знайомі, може свої, йдуть могилу відвідати; самі ліпше знаєте, коли приїхали".

Тихо котиться віз по м'ягенькому пісочку, поміж зеленим густим лугом. Від Дніпра завіває легким свіжим повітрям, заносить запахом цвітучої лози. Подорозі стрічаємо багато інтеліґенції та міщан, що вертаються з проходу з руками повними пільного квіття.

— Це все з Тарасової могили — пояснює візник.

На містку минає нас гурток селян, співаючи на два голоси якусь мелодійну українську пісню.

— Ви тутешні, здавна мешкаєте в Каневі? — пробуємо нав'язати дальшу розмову.

— Я таки звідси родом з Манастирця: недалеко могили мешкаю. Гей, пам'ятаю — вже більше сорок років тому, я був тоді молодим парубком — як Тараса тут привезли і хоронили. Був дуже розливний рік. Тут, де ми їдемо, скрізь непрохідимі води стояли. Везли його горами. Болото страшенне, трудно колесам у возі обертатись; а люди, студенти й пани, відпрягли коні і самі тягли віз з домовиною, вкритою китайкою. Тож то народу було! Господи!

— Щож він така зробив, що його так хоронили? — Візник поглянув мовчки, недовірчиво, наче б хотів сказати: „ось знов хочете мене підійти"; але не спостерігши іронії в наших поглядах, додав згодом, наче до себе: „Га, видно мастки лишились по нім великі, коли й курган висипали, ще й сторожу коло нього тримають".

Ой, лишив мастка, лишив, та найближчі про них найменше знають . . .

В'їздимо в сільце, а радше передмістя Канева. Скрізь попри дорогу білі чистенькі хатки всміхаються привітно з зелені садків - огородів. Вікна обведені фарбою, призьби вимазані жовтою глиною.

Наш візник під'їздить до одної з них, що стоїть у підніжжі високої гори і задержується біля перелазу.

— Злазіть! Попри цю хату йде стежечка, що заведе вас на саму могилу; я підіжду.

З хатини виходить проти нас гарна молодиця й запрошує до столика, що вкритий білою скатертю, стоїть в садочку під яблінкою:

— Може позволите чаю, бариня?

Але надія, що за хвилину станемо на тій святій землі, що вкриває останки безсмертного Тараса, не настроює до їди, тож не тратячи й хвилини, спішимо в дальшу дорогу.

Стежка стрімка і довга, доходу. В прикріших місцях кинена дощечка, у відступах кусники дерева, що мають заступити східці. Поруччя повихолітуване, іноді й зовсім відхилилось від стежки. Ні сліду якоїсь дбайливости про вигоду публіки, все запущене. Одиноке багатство — це пишний зелений килим буйної трави, що м'яко вкриває цілу гору, густо уквітчаний барвними пільними квітами. Де-не-де купка білих плакучих беріз, де в тіні можна відпочити та налюбуватись гарною природою й чудовим свіжим повітрям.

Під самим вершком звичайна сільська хатина. Двері замкнені на колодку. Малий хлопчина цікаво виглянув із-за вугла і зник. Але про хату й про нього нам байдуже: ціль нашої далекої дороги осягнена; перед нами висока могила.

Широкими, але збутвілими дерев'яними сходами, добре уважаючи, щоб не ступити в діру, виходимо на сам верх могили, обгородженої залізними штахетами, засіяної травою, волошками, червоним маком та іншим квітом. Насередині високий білий хрест, на ньому з одної сторони золотими буквами одно слово „Шевченко" і дата народження й смерти, з другої поважний профіль великого поета дивиться сумним, лагідним поглядом на свій милий Дніпро . . .

Довкола ні живої душі. Тихо, спокійно. Навіть вітер, що цілий день так докучав на пароплаві, утих і не рухне навіть стебелиною; все здержало віддих; ніщо не перериває нашої повної глибокого зворушення, задуми. Не говоримо нічого. Думка, що стоїмо на могилі нашого незабутнього Кобзаря, що дивимось на те, на що його очі стільки разів з такою любов'ю дивились, за чим його серце в чужині - неволі не переставало тужити, витискає нам сльози з очей, і серпанком зворушення заслонює краєвид, що його хотілось би затримати в душі навіки, заховати в пам'яті, як найбільший скарб на дальше життя. Хочеться подивитись на ті зелені, покриті лісом, гори, на ті золото - червоні від блиску заходячого сонця широкі води Дніпра, на той, здається, безмежний степ, що мріє перед нами широким зеленим морем. Довго - довго не відриваємо очей від чудового виду, аж сторож могили, що тим часом підійшов до нас, будить неначе з чарівного сну, запрошуючи вступити до хатки. Ах, правда, час вертатись! Сонце вже сховалось, а вечірні мряки легким синім серпанком огортають степи, ліси, воду й надбережні луги.

— Нарвіть квіток на спогад! — І крізь залізну огорожу помагає нам нарвати жмуток пільного зілля.

В хатині, звичайній сільській чистенькій хатці, обширна кімнатка. Зі стіни вітає нас великий портрет поета з симпатичним, сердечнодобрим виразом лиця. Образ прикрашений вишитими рушниками та китицями квітів. В куті золотиста ікона з лямпадкою; на довгому столі, прикритім вишитою скатертю, „Кобзар" Шевченка, І том „Віку" і пам'яткова книга. Її подає нам хазяїн для записання наших імен.

На самім початку книжки вложений друкований зшиток з проханням до відвідувачів прочитати його, поки візьмуться до писання в цій книжці. Там пояснено значення поета для України, зазначено з жалем, що не всі ті, хто тут записував своє ім'я, здавав собі справу, кому посвячено це місце; вкінці прохання не мазати легкодушно книжки, а хто не розуміє ваги і значення цієї самітньої могили, хай ліпше не бере пера в руки.

Переглядаємо і перечитуємо книгу та знаходимо побіч кількох маловажних віршиків та ніби дотепних зауважень, написаних видно, тими, що звикли бачити на Тарасовій горі місце звичайних літніх прогулянок, письма тих, що з далеких сторін спеціяльно спішили вшанувати пам'ять великого поета і ясно відчували його значення для всього народу.

Є там письмо батька, що сам молодим хлопцем відвідував могилу поета, а тепер привіз своїх малих синків, щоб поклонились могилі того, котрого ідеї мають їм бути провідною зіркою в дальшім житті. Невправні підписи хлопчиків під іменем батька роблять враження присяги на святе діло. Другий російською мовою каже, що „здалека сюди рвалася мечта моя", щоб могилі славного Тараса „поклон отдать".

Багато не дуже чітких підписів під сантиментально патріотичними віршами. Є немало поляків, що складали поклін „велькєму певци України"; і німці і жиди підписались, складаючи честь Кобзареві.

З Галичини ледве кільканадцять осіб відвідало могилу. І не дивно! У нас, хоч і є великий пієтизм до України і її найбільшого поета, і хоч щороку влаштовують свята і концерти в його честь, не знайшлись досі люди, щоб дали ініціятиву до такої, просто, конечної речі, як щорічні прогульки молоді, студентів, а навіть селян до Києва й Канева, а далі Дніпром до Катеринослава (Запоріжжя), до порогів та місця давньої козацької Січі. Ні кошт, ні труд невеликий, а тільки якась байдужість не дала тоді завести цей звичай, який міг би незвичайно добре вплинули і на галицьких і на придніпрянських українців.

Вже добре вечеріло, коли, переглянувши книгу, ми віддали її з нашими підписами сторожеві. На прощання ще раз вийшли на могилу, щоб востаннє кинути оком на дорогий краєвид, що тоне вже в лілієвій вечірній млі. Зриваємо ще пару квіток і, попрощавшись приязно з нашими знайомими студентами, які вспіли сюди прийти, з жалем покидаємо незабуте дороге місце.

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

Джерзі Сити, Н. Дж.

З діяльности Відділу „Самопомочі".

Дня 7-го лютого 1954 відбулися 5-Річні Загальні Збори нашого Відділу. Приявних на зборах 36 членів. Важливіші відомості звітуючого Виділу за 1953 рік: Товариство числить 113 членів, 5 членів вибуло до інших громад, один помер. Переведено 7 збірок для залишенців в Европі (на суму около $900). Дві збірки одягу і взуття (около 1,800 фунтів) для хворих, інвал., вдів і сиріт до СХС в Мюнхені. Влаштовано ам. виставу, дві тов. зустрічі, Андріївський вечір і Маланчин вечір (до спілки з тов. „Рідна Школа"). Виголошено 5 рефератів на попул.-наукові і літер. теми, передплачувано 2 часописи, взято участь у заснуванні Тов. „Рідна Школа" і виєднано приміщення під навчання. Обороти: приходи: $2,484.83, розходи: $2,337.59, сальдо: $247.24, наявних готівкою в касі (в часі контролі). Інвентар Т-ва: вартости $148.50.

До нового Виділу вибрано: А. Бук, голова; С. Максимяк, заступник; А. Яременко, касир; Б. Лисак, секретар; Виділові: пані О. Княжинська, п. Ф. Колодій, п. М. Филик, п. В. Литвинка, п. М. Жук. Контрольна Комісія: пп. інж. М. Тарапацький, інж. К. Церкевич; проф. С. Мухин, п. С. Леуш, Товариський Суд: пп. проф. д-р В. Стецюк, інж. Харченко, мґр. Д. Притуляк, А. Ґавур. На внесок п. Ф. Колодія одноголосно (три здержалося) рішено заснувати при Відділі Кредитову Касу Ощадности (таких кас на терені Америки є вже п'ять). Вибрано в тій цілі орг. Комітет в складі: пп. Ф. Колодій, С. Максимяк і І. Дзядів, А. Чир, С. Домарецький. Кооптовано панів: проф. Стецюка, проф. С. Мухина і Шеремета.

Дня 10 лютого 1954 відбулося перше засідання нововибраного виділу, на якому уложено плян праці на 1954 рік: 1) Поповнити ряди нашого Т-ва приєднуванням нових членів. 2) Організувати кредитову касу ощадности. 3) Розповсюдити орган „Самопомочі" — „Новий Світ". 4) Вести дижури для членів. 5) Продовжувати популярно-наукові реферати. 6) Влаштувати: аматорську виставу, товариські літературно-мистецькі вечорі, Андріївський вечір і Маланчин вечір. 7) Перевести дві збірки одягу і взуття для залишенців в Европі. Розподілено працю: Організаційний ресорт: Ф. Колодій і С. Максимяк, Культурно-освітній: пп. М. Филик, А. Вук, Суспільна опіка пані О. Княжинська, пп. В. Литвинка, М. Жук.

(З „Бюлетеню").

Віпані, Н. Дж.

Свято незалежности і соборности.

У неділю, 31 січня ц. р., стараниям нашого Відділу УКК, відбулось тут свято незалежности і соборности.

Свято відкрив голова Відділу п. Богуславець коротким словом і привітом до зібраних чисельно українських громадян м. Випані та околиць.

Дальшою точкою була доповідь адвоката п. Досторука із Морриставн, Н. Дж. В глибоко опрацьованому рефераті прелеґент перейшов усі фази розвою ідей свободи й незалежности, починаючи від великої французької революції, через „весну народів" і аж до української національної революції.

Одною із точок програми був живий образ: „Україна в кайданах". Образ закованої української дівчини, з озброєним енкаведистом над нею, зробив велике враження.

Після того була відчитана декларація Маніфестаційного Комітету і свято закінчено відспіванням національного гимну.

Присутніх було 45 осіб, головно з Випані, а також з доокомичних місцевостей — Морріставн, Вартон, Вунтон і Ганновер.

До вдатного переведення свята найбільше причинився своєю невсипущою енерґією і запалом голова Відділу п. Богославець, який зумів зацікавити святом не тільки місцевих громадян, але й людей з дальших околиць.

В. П.

З наших буднів

ГОДИНА ЗДОГАДІВ

В Клюбі скінчилася п'ятницева доповідь, а після того товариство засіло при столиках, на гутірку. Зійшла мова на тему: „Щоби було, якби було". Що сталося б, наприклад, з Шевченком, якби він жив під сучасну пору й опинився разом з нами в Ню Йорку.

При столику сиділи в більшості люди фантазії — письменники, мистці, але думаючі доволі практично. Отож, насамперед, почали шукати Кобзареві „джабу". Що він міг би тут робити? Їздити три роки „елевейтером", як Євген Маланюк, чи мити „фльори" в шпиталі, як Василь Барка, чи дряпатись по стінах, як Ватим Лесич. А може мандрував би з чемоданом по цілій Америці, як Тодось Осьмачка?..

Один з мистців зауважив:

— Не забувайте, що Тарас Грогорович мав ще другий фах — був малярем. Міг би заробляти на життя „пейнтуванням". А може, за протекцією Островерхи, дістав би якийсь іконостасик до роботи?

— Перепрошую, сказала одна пані, стільки в нас різних редакцій, то могла б котрась з них прийняти його хоч за коректора.

— Або на мовного редактора. Він же був „східняк", українську мову, хіба, знає?

— Не дуже, вмішався мовознавець. З акцентами в його поезії повна нерозбериха. А про правопис і не згадую!

— Панство, та чого ми журимось? — забрав слово поет. За такого генія, як Шевченко воювали б усі наші еміґраційні партії. Він мав би стільки оферт з різних сторін, що не знав би котру вибирати!

— Від УРДП напевно не дістав би оферти. Там є власний Шевченко.

— Я гадаю, що Шевченкові найбільше по душі були б монархісти. Він же писав колись: „Гетьмани, гетьмани, якби то ви встали!"

— Ба!..

— А я вам скажу, що його найскорше „обробили б" Прихильники Визвольної Боротьби України". Треба признати, що там є спритні хлопці, інтеліґентні, вміють походити коло визначних людей!

— Може маєте рацію, але я ґарантую, вам, що редактор Кошелівець не надрукував би в „Сучасній Україні" ніодної Шевченкової поезії. Хіба, що почав би писати так, як Рільки, Георґе чи Франц Кафка.

— Або втяв би такого епохального листа, як Славутич до Манила.

— Знаєте, панство, зітхнув у задумі поет, я взагалі сумніваюся, чи „Кобзаря" зарахували б тепер до великої літератури?..

Настала хвилина тиші й меланхолії, тільки дим з цигарок снувався тихо вгору, обкутуючи погруддя Кобзаря, роботи Литвиненка..

На закінчення дискусії хтось сказав:

— Одне є певне: якби Шевченко жив нині, між нами, а завтра помер, то ми влаштували б йому такий похорон, якого ще світ не бачив!!

Заперечень не було.

Ікер.

ШЕВЧЕНКО Й ЩЕПКІН

(Закінчення зі стор. 2-гої)

Немає жадного сумніву, що на формування духовости Щепкіна, на світосприймання, на національне формування вплинуло його кріпацьке виховання й чуже середовище, в якому він зростав. Не можна також забувати, що Щепкін мав дуже ніжну, духово зрівноважену й добрячу вдачу, що ніколи в житті не вибухала бунтом проти насильства, як це було в Шевченка. Кожну невдачу й кожний удар життя приймав спокійно, здаючись на Божу волю. Дім Щепкіна часто перетворювався на притулок бездомних. В ньому не раз збиралося при столі до 20 осіб, що постійно в нього мешкали.

Досить важко уявити собі, щоб при нинішній комунікації 70-літній старець, в гостру зиму вибрався за 427 кілометрів зустрічати приятеля, як зустрічав Щепкін Шевченка в Нижньому Новгороді, кажучи: „Господь поможе і колядувати будемо вкупі". Це глибоко зворушливі моменти незрівняної приязни, які ми сьогодні так мало розуміємо, так мало відчуваємо.

Шевченко любив жертвенно Україну, поневолений нарід, стояв на їх сторожі, будив їх своїм вогненним словом до нового життя. Він титан, що його духову силу відчула ціла московська імперія. Щепкін — це тихий характер, погідний, як наша осіння ніч. Душа його, одначе, все рвалася до ясних зір блакитного неба української ночі. Він зберігав всі старі українські звичаї, радо говорив рідною мовою і часто переплітав чужу мову українськими фразами в щоденному вжитку, в своїх прекрасних „Записках" і в листуванні навіть з москалями. Не тільки в листах до Шевченка, а також у всьому листуванні з москалями він підписувався — Михайло. З листів, що дійшли до нас (Щепкін дуже не любив писати, ДБ.) до приятелів: Івана Сосницького (29 листів), до Миколи Гоголя (3), до Шевченка (7), до Павла Анненкова (4), до своїх учнів — Олександри Шуберт (5), Олександра Барятинського (1), Сергія Шумського (2), Михайла Лентовського (2) та до членів своєї рідні (15) тільки три рази підписався він змосковська „Міхаіл" — двічі до Шубер і раз до Лентовського. В одному листі Сосницький писав Щепкіну, що йому дуже подобалась Україна. Щепкін відписав йому: „Мило мені, друже, почути, що тобі подобалася українська земля — „малоросcійський край" — місце мого народження". До Шевченка писав він „друже Тарасе", „друже мій" тощо, поминаючи московські форми.

Улюбленою піснею Шевченка була: „Ой, не шуми, луже . . . . ", а Щепкін все підспівував собі: „Била жінка мужика".

Обидва великі й сердечні приятелі останній раз бачилися в травні 1858 року в Петербурзі, в домі графині А. Толстої. Коли Шевченко помер, Щепкін щиро його оплакував і зараз же послав П. Кулішеві 4 Шевченкові листи, що були опубліковані в жовтневій книзі „Основи" за 1861 рік.

Щепкін жалівся Шевченкові, що радо його відвідав би, „може моя стара голова придумала б щонебудь путнє", але рівночасно жалівся, що не має грошей на далеку й тяжку подорож. Довідавшись, серед яких умовин жив поет в Нижнім Новгороді, переборов усі трудноші й таки поїхав „колядувати" разом з приятелем.

З нагоди тих відвідин Шевченко під датою 29 грудня 1857 р. записав у своєму „Щоденнику": „Вночі, о 12 годині від'їхав від мене М. С. Щепкін. Шість днів, шість днів радісного, святочного життя. Чим же я заплачу тобі за це, мій друже, мій єдиний друже? Чим заплачу тобі за те щастя? За ті радісні, солодкі сльози? Любов'ю! Алеж я тебе давно люблю, і хто, пізнавши тебе, не любить тебе? Крім молитви за тебе, найщирішої молитви — я нічого не маю!"

Мадрид, у лютому 1954 Р.Б.

В. Січинський

УКРАЇНСЬКА РЕСПУБЛІКАНСЬКА КАПЕЛЯ

(3)

Одна газета в Лондоні написала, що коли в українців інші ділянки організаційного життя стоять так високо як і спів, то Українська держава буде першою на світі . . . „Дейлі Мейл" з дня 4-го лютого 1920 року проголосила: „Ще не вмерла Україна", проспівана Капелею новозаложеною державою — ввечері в „Квінс Гол". Якщо спів цих синів і дочок могутніх козаків (з їх національного гимну) має доказати живучість раси, то Україна буде довго жити і процвітати".

В Німеччині, в Берліні, по першій світовій війні була велика недостача харчів, властиво був голод, на провінції йшла формальна війна поміж республіканськими і большевицькими військами (т. зв. спартаківці), робили в Берліні переворот і монархісти. Отже в тому самому Берліні відбулося протягом квітня-травня 1920 р. 22 концерти Капелі, з того багато безплатних для робітників. В Берліні Українська Капеля була першою з чужинців, що завітала туди після війни.

„Цей початок — як свідчила німецька преса — був з мистецького боку блискучим, першорядний. Ні один із хорів гостей - чужинців, що співали в нас, не перевищив українського хору щодо звукової суцільности, прецизности і гнучкости ритму, чистоти інтонацій і одушевлености виконання". Німецьке міністерство освіти скликало до Берліну з'їзд професорів співу і диригентів з цілої Німеччини і прохало Капелю виступити перед цілим з'їздом — показати йому мистецтво співу.

Величезний успіх Капелі, під час подорожі по Европі, завдячує не тільки прекрасному виконанню самого хору та його незвичайного диригента О. Кошиця, але також величезній організаційній праці адміністрації хору, про яку мало хто знав і яка ніколи не афішувала своєї праці. Велику працю вложила у вишколюванню хору і поодиноких партій хору помічниця диригента П. Щуровська. Ціла організаційна, праця спочивала в руках диригента Хору проф. Олекси Приходька, який виявив незвичайні організаційні й дипломатичні здібності, був завжди на висоті свого завдання, тактовний, вигадливий і спритний, особливо в пропаганді українського мистецтва, української ідеї. Багато „чорної" і невдячної праці виконав адміністратор хору О. Пеленський, що в 20-их роках видав цінну працю про подорож Капелі під заг. „Українська пісня в світі", де дуже ретельно зібрані всі документи і рецензії про Капелю. Важливою ділянкою праці була діяльність перекладачки п. Г. Ватич. Знаючи досконало німецьку, французьку та англійську мови і, перекладаючи всі програми, зміст пісень, вірші та інший пропагандивний матеріял про Україну, вона дивувала чужинців перфектним знанням мов. В Парижі французькі репортери запитали п. Ватич, де вона так досконало вивчила французьку мову?

— На Україні, в Кам'янці Подільському, в гімназії — була її відповідь.

— Так, ми знаємо, що Ви з України, але, де в Парижі Ви навчилися такого чистого паризького прононсу?

На це п. Ватич відповіла:

— Я перший раз тепер приїхала до Парижу, а перед тим ніколи не була ні у Франції, ні взагалі поза межами України!

В цій статті не будемо торкатися діяльности хору О. Кошиця в Америці, бо цей період мусів би бути спеціяльно опрацьований і забрав би чимало місця. Одначе згадаємо ще особливо ясний момент — виступ Хору в Арґентині, який став нам відомий зовсім недавно, завдяки праці відомого нашого мистця - графіка В. Цимбала, який завдав собі чимало труду зібрати цей матеріял в Національній бібліотеці арґентинської столиці.

Пригадаємо собі, що Арґентина визнала Українську Народну Республіку дня 5 лютого 1921 року. Згодом арґентинська преса не раз згадувала „Україну", назву „таку гарну, таку дивну, а разом з тим мелодійну країну степу і козаків. Щось напівекзотичне і напівказкове". Але справжній переворот у пізнанні України зробив український хор. Спочатку було здивовання і недовір'я, вони ніколи не чули щось подібного. Згодом захоплення та ентузіязм натовпу переходили всякі межі. Театри не вміщали такої кількости людей, яка ломилася досередини. Був випадок, що молодь і студентство міста Ля Пляти, яким не вистачало квитків, виломили двері театру „Арґентіно", й натовп залив собою всі проходи і коридори.

Газета „Ля Преnза" з дня 6 червня 1923 року, у великій фаховій рецензії, спиняється на проблемі значення мистецтва, зокрема співу у вихованні й освіті. Закидає арґентинському урядові занедбання цієї галузі в школі і в приклад ставить . . . Україну! В газеті читаємо: „До чого може піднестися країна, в якій хоровий спів становить частину колективного життя, можна переконатися, слухаючи Український Національний Хор. Самий факт наявности такої кількости композиторів — до цього часу нам навіть невідомих . . . і (що) мають таку багату продукцію складних творів — є доказом існування (на Україні) хорових, товариств, настільки добре зорганізованих, щоб їх (ці твори) виконувати".

За французьким музичним критиком Ф. Ле Борном, арґентинський автор називає Український хор „людською симфонічною оркестрою". Далі він пише: „Кожному, хто не чув український хор, ця назва здаватиметься трохи претензійною. Але цей термін зрозуміють ті, хто мав нагоду той хор подивляти . . . Ви чуєте делікатні ,піццікато", але гарніші від струнних своїм чаром і емоцією . . . Ви відчуваєте безконечно ніжні тони, які переходять до „крещендо" вражаючої величности . . . Якщо людський голос найкращий музичний інструмент, то цей український хор, що складається з 40 голосів, так надзвичайно здисциплінований і багато слухняніший, ніж більшість ліричних співаків — є найкращою з оркестр. У двох програмах, які виконував Український Національний Хор, ми мали нагоду подивляти ту просто математичну точність, яка не схиблює в найменшій деталі, правильність ритмів, красу і різноманітність звуків, а також надзвичайну музичність в інтерпретаціях, але таку, що вже неможливо собі уявити більшої перфектности".

Далі арґентинський музичний критик подає, що виступала сольо Ніна Кошиць (племінниця Ол. Кошиця), яка виконувала частину програми „досить добре" — арії „різних відомих та маловідомих московських та европейських композиторів", та закінчує цей уступ так:

„Якщо ця артистка — Ніна Кошиць — походить з країни, що має такі великі твори, то було помилкою з її боку співати композиції чужинців, а між ними навіть такі, що мають сумнівний добрий смак".

Подібно до того писала інша газета „Ля Насіон", що хоч Український Національний Хор виконує також і інші пісні — італійські, німецькі, англійські, мехіканські, але „нема сумніву", що лише українські мелодії „викликають ентузіязм своєю красою та оригінальністю, а особливо їхнім перфектним виконанням".

Ці уступи, про виконання українським хором чужих пісень, дуже характеристичні. У нас від деякого часу, не без впливу „інтернаціоналізму", встановився звичай на концертах української пісні і музики виконувати також чужі пісні, навіть вальси Штравса та інші широковідомі мотиви. Не кажучи вже про те, що тим порушується цілість стилю і характер цілого концерту, та-ка „ліберальність" українців зовсім не імпонує чужинцям. А вже зовсім шкідливим збоку загальноестетичного впливу є співати пісні московські, що, як писав арґентинський музикознавець, „мають сумнівний добрий смак".

Кінець

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ УНС

ШИКАҐО, ІЛЛ. — Місячні збори Бр. св. Апп. Петра і Павла відд. 220 відбудуться в суботу, 13-го березня, о год. 7:30 веч. в парафіяльній залі, 4950 S. Paulina St. Проситься всіх членів прийти будуть важні передконвенційні наради, як рівнож багато інших справ до вирішення. Довгуючі члени мають явитися і заплатити свої довги. — Гр. Гарасим, секр.

ПАЛМЕРТОН, ПА. — Бр. св. о. Николая, відд. 369, повідомляє, що місячні збори відбудуться в неділю, 14-го березня, о год. 4-ій попол., в церковній залі. Проситься всіх членів прибути на збори і вирівняти місячні вкладки. — Уряд.

ПОНҐСТАВН, О. — Бр. св. I. Хрестителя, відд. 230, повідомляє своїх членів, місцевих і позамісцевих, що місячні збори відбудуться 14. березня о год. 2:30 попол. в своїй залі, 914 Франклін Еве. Проситься всіх членів прийти, маємо важні справи до вирішення. Крім того минулі збори ухвалили Палення Морґеджу нашої залі. Тому просимо прийти і допомочи, щоб свято випало якслід в користь нашого відділу. — І. Павловський, секр.

КЛІВЛЕНД, О. — Місячні збори Т-ва „Сокіл", відд. 336, відбудуться в неділю, 14. березня, о год. 1-ій попол., в У. Н. Домі. Проситься членів прийти на збори та вирівняти належні вкладки. — Е. Дзядига, рек. секр.

КЛІВЛЕНД, О. — Б-во св. Василія, відд. 364, повідомляє, що місячні збори відбудуться в неділю, 14-го березня, о год. 2. попол., в У. Н. Домі (Іст). Будуть справи 23. конвенції У. Н. Союзу та інші важні справи Братства. Довгуючим пригадуємо вирівняти залеглі вкладки. — Г. Кукіз, предс.; С. Крефт, кас.; Н. Стойка, рек. секр.; Я. Кравчук, фін. секр.

РАЧЕСТЕР, Н. Й. — Місячні збори Т-ва Запорозька Січ, відд. 367, відбудуться в неділю, 14-го березня, у церковній залі, о 1.30 год. пополудні. Проситься всіх членів прийти на збори, є важні справи до полагодження. Будуть звіти та намічення праці на біжучий рік. — М. Сорохтей, предс.; М. Мельник, кас.; В. Попович, секр.

ТОМАСТОН, КОНН. — Укр. Січ. відд. 421, буде мати збори 13-го березня о 8 год. в укр. залі. Проситься всіх членів приходити точно. — І. Наконечний, предс.; М. Шипінка, кас.; Ю. Вереза, секр.

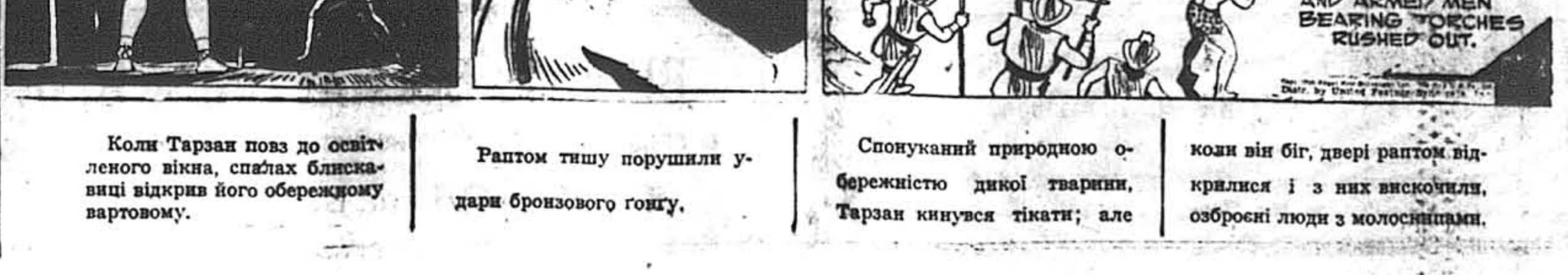
ЧИТАЙТЕ НАЙСТАРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК „СВОБОДУ"

Повідомляємо, що ціна оголошення величини 1 інча через 1 колонку виносить $1.40. Проситься належитість (відповідно до величини оголошення) пересилати разом з текстом.

Адміністрація „Свободи".

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ УНСОЮЗУ!

ТАРЗАН, ч. 3241. Оточений.

Коли Тарзан повз до освітленого вікна, спалах блискавиці відкрив його обережному вартовому.

Раптом тишу порушили удари бронзового гонгу.

Спонуканий природною обережністю дикої тварини, Тарзан кинувся тікати; але коли він біг, двері раптом відкрилися і з них вискочили, озброєні люди з смолоскипами.